

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК

АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я

Науковий журнал

*Виходить 4 рази на рік
Видається з березня 1997 р.*

Випуск 4 (74) 2013

Том 1

Миколаїв
2013

<http://visnyk.mnau.edu.ua/>

Засновник і видавець: Миколаївський національний аграрний університет.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19669-9469ПР від 11.01.2013 р.

Згідно з Постановою ВАК України від 14.04.2010 р. № 1-05/3 видання включено до переліку фахових видань.

Головний редактор: В.С. Шهبанін, д.т.н., проф., чл.-кор. НААНУ

Заступники головного редактора:

І.І. Червен, д.е.н, проф.
К.М. Думенко, д.т.н., доц.
В.П. Клочан, к.е.н., доц.
М.І. Гиль, д.с.-г.н., проф.
В.В. Гамаюнова, д.с.-г.н., проф.

Відповідальний секретар: Н.В. Потриваєва, д.е.н., доц.

Члени редакційної колегії:

Економічні науки: О.В. Шهبаніна, д.е.н., проф.; Н.М. Сіренко, д.е.н., проф.; О.І. Котикова, д.е.н., проф.; Джулія Олбрайт, PhD, проф. (США); І.В. Гончаренко, д.е.н., проф.; О.М. Вишневська, д.е.н., доц.; А.В. Ключник, д.е.н., доц.; О.Є. Новіков, д.е.н., доц.; О.В. Скрипнюк, д.ю.н., проф.; О.Д. Гудзинський, д.е.н., проф.; О.Ю. Єрмаков, д.е.н., проф.; В.І. Топіха, д.е.н., проф.; В.М. Яценко, д.е.н., проф.; М.П. Сахацький, д.е.н., проф.; В.С. Дога, д.е.н., проф. (Молдова).

Технічні науки: Б.І. Бутаков, д.т.н., проф.; К.В. Дубовенко, д.т.н., проф.; В.Д. Будак, д.т.н., проф.; С.І. Пастушенко, д.т.н., проф.; А.А. Ставинський, д.т.н., проф.; В.П. Лялякіна, д.т.н., проф. (Росія).

Сільськогосподарські науки: В.С. Топіха, д.с.-г.н., проф.; Т.В. Підпала, д.с.-г.н., проф.; А.С. Патрева, д.с.-г.н., проф.; В.П. Рибалко, д.с.-г.н., проф., академік НААН України; І.Ю. Горбатенко, д.б.н., проф.; І.М. Рожков, д.б.н., проф.; В.А. Захаров, д.с.-г.н., проф. (Росія); С.Г. Чорний, д.с.-г.н., проф.; М.О. Самойленко, д.с.-г.н., проф.; А.К. Антипова, д.с.-г.н., доц.; В.І. Січкарь, д.б.н., проф.; А.О. Лимар, д.с.-г.н., проф.; А.П. Орлюк, д.б.н., проф.; В.Я. Щербаков, д.с.-г.н., проф.; Майкл Бьоме, проф. (Німеччина).

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського національного аграрного університету. Протокол № 3 від 26.11.2013 р.

Посилання на видання обов'язкові.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,

Миколаївський національний аграрний університет,

тел. 0 (512) 58-05-95, www.visnyk.mnau.edu.ua, e-mail: visnyk@mnau.edu.ua

© Миколаївський національний аграрний університет, 2013

ПРОБЛЕМА ДИСПАРИТЕТУ ЦІН В КОНТЕКСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Н.М. Сіренко, доктор економічних наук, професор

А.В. Нирка, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено поняття диспаритету цін та його основні проблемні аспекти в процесі розрахунків з покупцями. Представлено взаємозв'язок ринкового попиту та пропозиції на аграрну продукцію. Проаналізовано ціни основних видів сільськогосподарської продукції на світовому та регіональному ринках. Визначено напрями вдосконалення аграрного ринку.

Ключові слова: диспаритет цін, ціноутворення, ціна попиту, ціна пропозиції, цінність продукції, агропромисловість.

Постановка проблеми. З розвитком економіки перед ринком сільськогосподарської продукції постає необхідність регулювання відносин між господарюючими суб'єктами не лише в частині задоволення інтересів покупців та продавців, а також створення регулятора процесів суспільного виробництва, обміну, розподілу і споживання. Проте, механізм ціноутворення є одним з найбільш нерегульованих питань. Так, на сьогодні формування ціни на продукцію агропромисловість відбувається за вагомістю монопольного впливу на ринок, тому виникає проблема диспаритету цін. Найбільш незахищеною частиною маркетингового ланцюга є товаровиробники, які, здійснюючи значні обсяги вкладень у виробництво, недоотримують значну частину прибутків. Отже, ціноутворення та забезпечення паритетності внутрішньогалузевих та міжгалузевих відносин є актуальними питаннями сьогодення, які потребують подальшого дослідження з метою забезпечення ефективного розвитку сільського господарства.

Метою статті є визначення сучасних проблем ринкового ціноутворення, зокрема диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію, а також аналіз попиту та пропозиції на аграрному ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти ціноутворення в Україні розглядали у своїх працях В. Андрійчук, Ю. Воскобійник, К. Железняк, диспаритет цін став об'єктом вивчення таких науковців, як К. Беляєвський, Т. Олійник, нерівномірність співвідношення попиту та пропозиції досліджували М. Гофман, Є. Мазур К. Макконелл, Г. Саймон, Д. Хайман та ін. Проте, залишається невирішеним питання методології нівелювання негативного впливу диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію, особливо в контексті взаємовідносин сільськогосподарських підприємств з посередниками, які регулюють ціни на неї.

Результати дослідження. Диспаритет цін як нерівномірне співвідношення цін на аграрну продукцію і засоби виробничо-технічного призначення для сільського господарства, при яких купівельна спроможність товаровиробників і виробників засобів виробництва зберігаються на рівні їх купівельної спроможності базового періоду, має місце, якщо співвідношення цін на продукцію та засоби на її виробництво більше 15 відсотків.

Основними причинами диспаритету є непропорційність у рівнях розвитку галузей сільського господарства та промисловості, що їх обслуговують, їх економічного потенціалу, а також нерівномірність оновлення їх матеріально-технічної бази. Неврегульованість аграрного ринку спричиняється значною мірою за рахунок масштабності розвитку тіньової економічної діяльності. Тож за рахунок цього фактору ускладнюється налагодження ринкових механізмів ціноутворення [2].

Кожний етап виробництва продукції має власного споживача, який, формуючи цінність товару, значною мірою впливає на ціну. Покупець придбає товар за ціною нижчою, ніж цінність, якої він надав продукції. Таким чином, визначається чиста цінність і запас конкурентоспроможності продавця. Продавець має змогу підвищити цінність товару через її завищення за допомогою реклами або коригування ціни до рівня її цінності. Особливістю механізму ціноутворення є те, що покупець не може встановити ціну, проте може впливати на пропозицію, а продавець має встановити ціну на рівні,

доступному певній категорії покупців для забезпечення попиту. При цьому ринковий механізм функціонує таким чином, щоб не допустити ту частину продавців до продажу товарів, яка не згідна встановити ціни на рівні або нижчі зрівноважених [3]. В аграрному секторі економіки такі зрівноважені ціни часто замінюються цінами, встановленими посередниками.

В теорії поняття попиту та пропозиції повинні розглядатися в діалектичній єдності, хоча не можна заперечувати відносну незалежність при формуванні цих економічних категорій. Так, пропозиція на окремі види товарів може розширюватися без урахування потреб населення і попиту на неї. З іншого боку, попит може сформуватися стихійно. В агровиробництві це зумовлено його неузгодженістю та існуванням великої кількості товаровиробників, що спричиняє невідповідність, яка призводить до ринкових диспропорцій в кон'юктурі та обсягах (рис. 1).

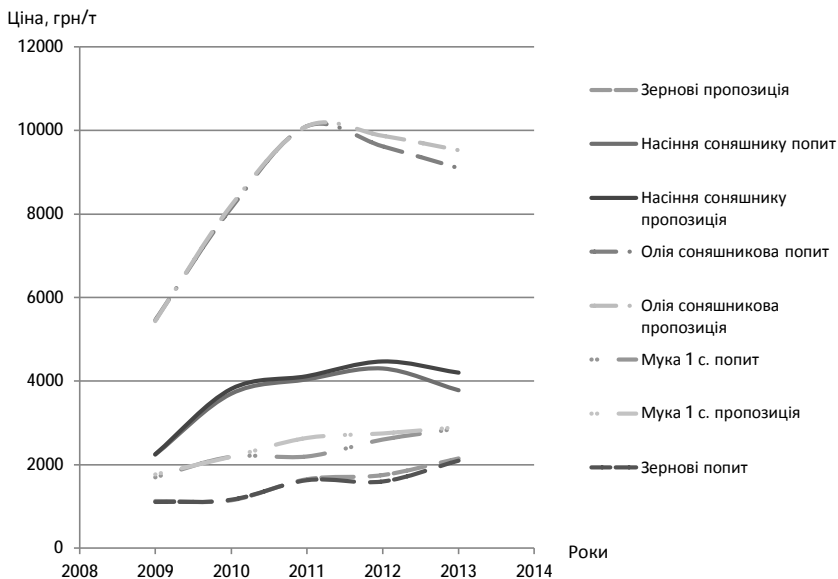


Рис.1. Динаміка цін попиту та пропозиції на основні види сільськогосподарської продукції та продукти їх переробки в Україні, 2009-2013 рр.*

*Джерело: побудовано за даними [4]

Оскільки лінія попиту проходить нижче лінії пропозиції, то підтверджується висновок, що покупці вимагають ціни нижчої, ніж її пропонують виробники. Тобто на кожному етапі маркетингового ланцюга покупці сільськогосподарської сировини намагаються занизити цінність продукції, тим самим підвищуючи фінансову нестабільність сільгоспвиробників. Крім того, відпускні ціни продуктів переробки сільськогосподарської продукції значно перевищують ціни сировини на них, що також призводить до нерівномірності розподілу доходів.

Таким чином, ціни на сільськогосподарську продукцію встановлюються нерівномірно, хоч і враховується низка факторів на мікро- та макрорівнях. Порівняльний аналіз формування цін на регіональних рівнях надає змогу оцінити вплив цих чинників та сформувані подальші напрями розвитку політики ціноутворення галузі в цілому (табл. 1, табл. 2).

Таблиця 1

Середні ціни реалізації сільськогосподарськими підприємствами основних видів аграрної продукції по Україні та окремих Південних регіонах у 2012 році, грн за т*

Продукція	Україна	Південний регіон		
		Миколаївська область	Одеська область	Херсонська область
Зернові культури	1547,1	1726,0	1553,0	1683,6
Олійні культури	3584,0	3568,6	3657,9	3578,5
Плоди та ягоди	2707,1	2796,8	2519,4	2880,0
Худоба та птиця	13456,9	12091,4	13350,1	14531,6
Молоко та молочні продукти	2662,2	2568,7	2625,7	2735,4
Яйця, за тис. шт.	627,0	591,0	660,9	635,9

*Джерело: побудовано за даними [5]

У 2012 р. ціни на сільськогосподарську продукцію в Миколаївській області були вищими, ніж у середньому по Україні, зокрема ціни реалізації зернових культур (вищі на 11,6%), плодогідної продукції (на 3,3%). Нижчий рівень цін зафіксовано на овочі (на 67,7%), виноград (на 14,6%), худобу та птицю (на 10,1%), яйця (на 5,7%), молоко та молочні продукти (на 3,5%), соняшник (на 0,4%).

Таблиця 2

**Середні ціни реалізації основних видів
сільськогосподарської продукції в Україні, Росії, Білорусії
та Казахстані, 2012 р., грн за т***

Продукція	Україна	Росія	Білорусія	Казахстан
Зернові культури	1547	2912	1728	3089
Олійні культури	3584	5996	-	4537
Овочі	2980	11536	2498	6394
Худоба та птиця	13457	55352	38794	77861
Молоко та молочні продукти	2662	6136	6157	9582

*Джерело: побудовано за даними [5]

Українські аграрні підприємства реалізують сільськогосподарську продукцію за цінами нижчими, ніж в інших країнах СНД, що значною мірою є наслідком монопольного впливу посередників реалізації сільськогосподарської продукції, які привласнюють необґрунтовано високу частку доданої вартості. Тобто на кожній реалізованій тонні вітчизняні підприємства втрачають значну частину доходу, в той час, як витрати на її виробництво стрімко зростають.

Однією з причин існуючого стану диспаритету цін на ринку сільськогосподарської продукції є її висока собівартість, яка досить часто, переважно в малих та середніх тваринницьких фермах, перевищує їх загальну продажну вартість (рис. 2).

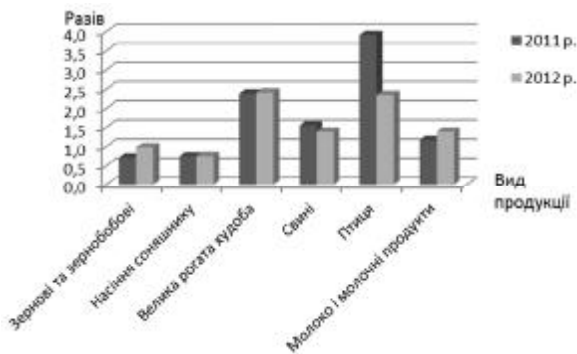


Рис.2. Співвідношення собівартості та ціни на основні види сільськогосподарської продукції в Миколаївській області, 2011-2012 рр.*

*Джерело: побудовано за даними [5]

Підвищення рівня цінового диспаритету на продукцію сільськогосподарського виробництва прямо пропорційно пов'язано із завищенням цін на ресурси, які є необхідними для її виробництва, зокрема паливно-мастильні матеріали та добрива. Посилення цих тенденцій в майбутньому може призвести до поглиблення проблем фінансового забезпечення галузі. Отже, дотримання паритетності цін на засоби виробництва є важливим фактором розвитку аграрного бізнесу.

Розвиток сільського господарства України постійно супроводжується зменшенням номінального паритету цін сільськогосподарської та промислової продукції, хоча реальний негативний вплив цього процесу залишається часто відчутним (рис. 3).

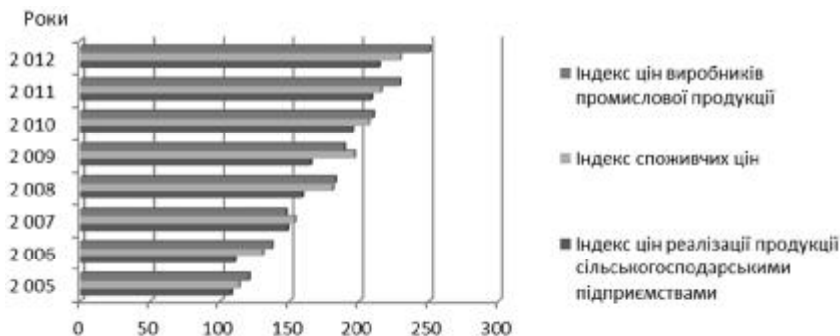


Рис.3. Динаміка індексів цін в галузях економіки Миколаївської області у 2005-2012 рр.*

*Джерело: побудовано за даними [5]

Зростання цін на споживчому ринку, значна частка якого формується з продуктів переробки сільськогосподарської продукції, відбувається більш швидкими темпами у порівнянні з цінами реалізації сільськогосподарської продукції. Внаслідок цього прибутковість сфери агровиробництва має тенденцію до зниження. Натомість перерозподіл доходів відбувається на користь торговельних та промислових підприємств, які переоб'яють сільськогосподарську продукцію.

Виходячи з того, що порушення паритетності цін як на вироблену продукцію, так і на засоби її виробництва, постійно зростає, галузь занепадає, і криза виробництва неминуча.

Однак, виробники аграрної продукції в Україні пристосовуються до мінливих умов ринку скороченням обсягу придбаних матеріально-технічних засобів, зниженням норм внесення добрив, зменшенням заробітної плати працівників та ін.

Розпорядженням Миколаївської облдержадміністрації від **12.04.2011** р. №101-р «Про встановлення граничних торговельних надбавок на окремі продовольчі товари» встановлено граничну торговельну надбавку для суб'єктів господарювання у розмірі 5% на молоко та молочні продукти, яловичину, свинину, м'ясо птиці, олію соняшникову, яйця курячі тощо. Проте, **95%** суб'єктів господарювання не дотримуються даної норми. Такі підприємства підлягають адміністративній відповідальності, але, оскільки штрафні санкції від порушення норм менші від отриманого або очікуваного прибутку підприємства, ціни на зазначені види продукції сільськогосподарського виробництва не коригуються відповідно до розпорядження.

Лише поєднання заходів підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва самих підприємств з державною підтримкою надасть змогу збільшити виробництво високоякісної аграрної продукції, підвищити рівень урегульованості ринкового ціноутворення та максимально уникнути непропорційного розподілу цін виробниками сільськогосподарської продукції.

Глобалізаційні тенденції сьогодення вимагають орієнтації на високопродуктивне виробництво та дотримання встановлених стандартів якості. Тому встановлення цін відповідно до них знизить рівень диспаритету як по відношенню до покупців, так і до постачальників сільськогосподарських підприємств.

Висновки. В процесі встановлення цін на сільськогосподарську продукцію виробникам необхідно враховувати не лише вартість її виробництва, а і цінність для споживачів, що є основою формування попиту. Крім того, для підвищення конкурентоспроможності підприємств в майбутньому необхідно приділяти більше уваги якісним характеристикам продукції та орієнтуватися на високі їх стандарти.

Встановлення паритетності цін неможливе без державного втручання, яке повинне включати вдосконалення законодавчої

бази регулювання біржового ринку, підвищення рівня контролю за якістю продукції, підвищення рівня контролю за додержанням законодавства в частині утримання цін на товари сільськогосподарського виробництва, які забезпечують продовольчу безпеку країни, регулювання ціни на паливно-мастильні матеріали для виробників сільськогосподарської продукції.

Вагомим напрямом на шляху подолання цінового диспаритету є укрупнення виробництва шляхом утворення кооперативів. До того ж зменшення кількості посередників під час руху продукції від виробника до кінцевого споживача призведе до згладжування цін, а також скорочення каналів реалізації сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел:

1. Воскобійник Ю. П. Функціонування цінового механізму в сучасних умовах розвитку аграрного ринку / Ю. П. Воскобійник // Економіка АПК. — 2012. — № 1. — С. 185—187.
2. Хижа Н. М. Диспаритет цін: чинники і сфери формування та шляхи подолання / Н. М. Хижа // Науковий вісник НЛТУ України. — 2008. — Вип. 18.9. — С. 265—269.
3. Железняк К. Л. Фактори цінового впливу на просування товарів чи послуг на ринку [Електронний ресурс] / К. Л. Железняк — Режим доступу : <http://archive.nbu.gov.ua>.
4. АПК інформ [Електронний ресурс] / Внутренние цены спроса и предложения — Режим доступу : <http://www.apk-inform.com>.
5. Стан сільського господарства в області в 2012 році [Електронний ресурс] / ГУС в Миколаївській області — Режим доступу : www.mk.ukrstat.gov.ua.
6. Молдаван Л. В. Сталий розвиток аграрної сфери – цільовий вектор на XXI століття / Л. В. Молдаван // Економіка України. — 2009. — № 11. — С. 93—95.

Н.Н. Сиренко, А.В. Нырка. Проблема диспаритета цен в контексте ценообразования на рынке сельскохозяйственной продукции при расчетах с покупателями.

В статье освещены понятие диспаритета цен и его основные проблемные аспекты в процессе расчетов с покупателями. Представлена взаимосвязь рыночного спроса и предложения на аграрную продукцию. Проанализированы цены основных видов сельскохозяйственной продукции на мировом и региональном рынках. Определены направления совершенствования аграрного рынка.

N. Sirenko, A. Nyrka. The problem of disparity of prices in the context of price formation at the market of agricultural output when settling with customers.

The article elucidates the concept of prices disparity and its main problematic aspects when settling with customers. The author presents interdependence of demand for agricultural output and its supply. The prices for the main agricultural products are analyzed. The author defines the directions of the agricultural market's improvement.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

В.С. Шибанін, Ю.А. Кормишкін, Р.В. Данильченко. Розвиток зерновиробництва в Україні та її Причорноморських областях.....	3
О.М. Вишневська. Сутність і складові економічної безпеки країни	12
Н.М. Сіренко, А.В. Нурка. Проблема диспаритету цін в контексті ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції	20
Г.М. Запша. Структурні зрушення власності на землю в процесі ринкових трансформацій сільського господарства....	28
А.В. Богославська. Регіональний туристичний кластер – ключовий пріоритет розвитку рекреаційно-туристичної індустрії Південного регіону.....	36
Т.А. Томнюк, В.І. Рошило. Удосконалення процедур контрольно-перевірочної роботи податкових органів.....	43
Р.В. Левкіна. Імідж підприємств овочівництва як передумова їх стійкості позиції на ринку	50
О.С. Альбеценко. Еколого-економічні аспекти використання земель сільськогосподарського призначення	56
Н.О. Шишпанова. Основні фази процесу відтворення трудового потенціалу сільських територій	64
Н.В. Бобровська. Еколого-економічні аспекти використання природних ресурсів.....	70
А. Гербст. Влияние истинной стоимости на управление производительностью.....	78
О.Б. Дацко. Сучасні тенденції експорту-імпорту м'яса в Україні.....	86

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Л.К. Антипова. Шкідливі об'єкти у посівах пшениці озимої....	95
Г.Б. Гладун, Ю.Г. Гладун. Удосконалення лісомеліоративного забезпечення агроландшафтів Миколаївської області.....	103

Р.І. Беспалько, Ю.Ю. Воронюк. Автоматизована система ведення державного земельного кадастру як інструмент управління землями сільськогосподарського призначення....	110
В.М. Світовий, І.Д. Жиляк. Вміст нікелю та хрому в чорноземі опідзоленому та пшениці озимій	118
О.В. Бутрим. Низьковуглецевий напрямок розвитку рослинництва як запорука сталого землекористування	123
Д.А. Абрамов. Визначення параметрів «ґрунтової лінії» темно-каштанових ґрунтів Правобережного степу України за допомогою супутникової інформації	132
І.А. Бойко. Охорона підземних джерел – як метод управління якістю питних вод	136
Н.В. Новікова. Особливості біохімічного складу крові свиней з різною адаптаційною нормою в умовах племзаводу ТОВ «Фрідом фарм бекон»	143
М.А. Волков. Фізіологічні особливості реакції серцево-судинної систему у дітей шкільного віку на фізичне навантаження	149

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

С.А. Богза, Г.В. Теплякова. Визначення перспективного набору критеріїв аутентичності національних вин.....	158
Г.О. Іванов. Розрахунки розмірних ланцюгів методами максимум-мінімуму та ймовірним	165
В.Р. Черлінка. Особливості побудови растрової гідрологічно-коректної цифрової моделі мікрота мезорельєфу засобами ГІС GRASS	174
С.М. Анастасенко, І.О. Григурко. Можливість модернізації та автоматизації токарних верстатів застарілої конструкції	183
В.О. Кудря. Вплив аеродинамічних властивостей органічних добрив на якість розподілу по поверхні ґрунту.....	190
І.І. Ревенко, К.Д. Веселівський. Вдосконалення стригальної машинки.....	197

Наукове видання

Вісник аграрної науки Причорномор'я
Випуск 4(74), том 1 – 2013

Технічний редактор: *О.М. Кушнарьова.*
Комп'ютерна верстка: *Ю.В. Антонович.*

Підписано до друку 26.11.2013. Формат 60 x 84 1/16.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 12,88.
Тираж 300 прим. Зам. № _____. Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.